

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

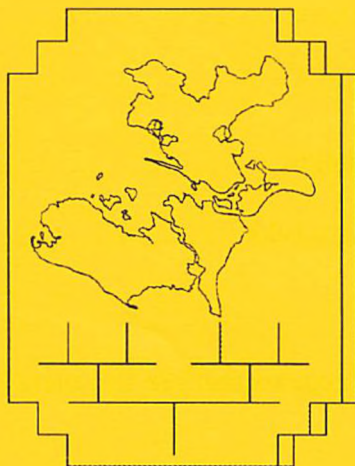
Slægtshistorisk Forening

for

Storstrøms Amt

ÅRSSKRIFT 1999

Rødderne

15. Årgang

SLÆGTSHISTORISK FORENING FOR STORSTRØMS AMT

Indholdsfortegnelse:

Mandens arbejde.....	Side	1
Biologiske forældre.....	-	5
Arvefæste	-	6
Slægtsforskerens 10 bud	-	7
Vi er ikke alene.....	-	8
Folketællinger.....	-	9
Lokalarkiver	-	13
Adresser.....	-	19
Markarbejde.....	-	22
Den sidste heks	-	23

Programmet for sæsonen 1999/2000 findes midt i bladet

Mandens arbejde

(1750 - 1859)

Alle medlemmer i et hushold havde hver deres funktioner. Begge køns arbejde var lige nødvendigt for at få gården til at fungere. Til fremstilling af de fleste produkter bidrog både mænd og kvinder.

Der var tale om to sideløbende produktionssfærer.

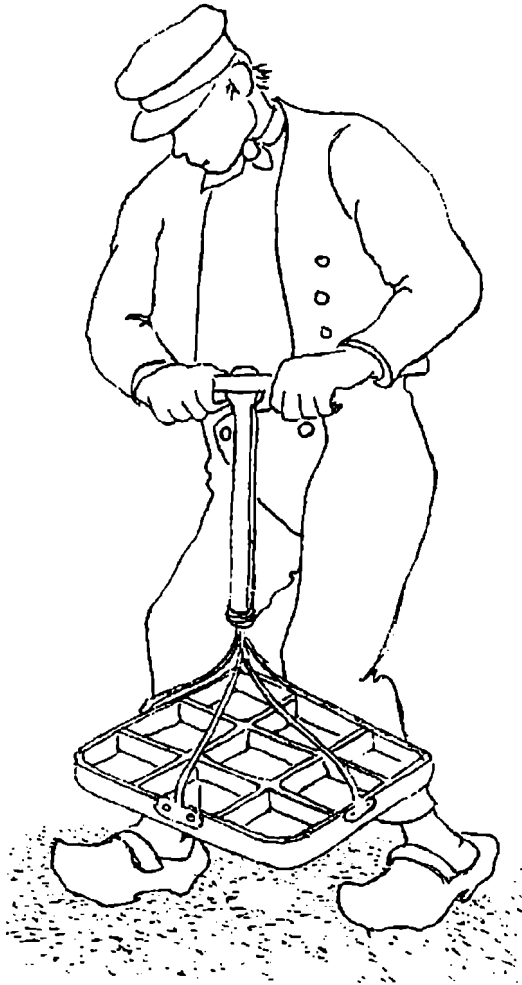
Kvindernes arbejde var centreret omkring hus og have, mens mændene arbejdede i mark, lo og stald.

De centrale skikkelser i gårdhusholdet var madmoder og husbond. De havde hver især ansvar for henholdsvis kvindernes og mændenes arbejdsområder.

Tjenestekarlen stod under husbonds ledelse, mens tjenestepigerne stod under madmoder.

Husbond på gården var husstandens overhoved udadtil. Hans navn stod på fæstebrevet, og det var ham, der deltog i møderne på bystævnet i fællesskabets tid.

Han skulle have overblik over arbejdet i marken og i udlængerne, sætte de andre mænd i gang og se til, at de udførte arbejdet ordentligt.

Dyrene på gården skulle passes hver dag. Det var mændene, der tog sig af de større dyr.

De skulle vandes, og om vinteren, hvor dyrene var på stald hele døgnet, skulle de fodres.

Til hestene skulle der skæres hakkelse i hakkelseskisten.

Mandens arbejde vekslede meget med årstiderne. I sommerhalvåret skulle jordene forberedes; der skulle samles sten, pløjes og tilsås med korn og andre afgrøder.

Gærder, hegn og bygninger skulle vedligeholdes.

Høhøsten og senere kornhøsten krævede alle mand i marken.

Når alle afgrøder var høstet, skulle jorden efterårspløjes, og vintersæden sås.

Om vinteren skulle kornet tærskes og renses.

Der skulle skoves og hugges brænde, og det var også tiden, hvor redskaberne skulle fornyes eller repareres i huggehuset.

Tjenestekarlen fik ofte det hårde og ensformige arbejde. Det var ham, der skar hakkelse i skærekisten. De fleste dage i vintermånederne stod han i loen og tærskede korn, måske sammen med en husmand.

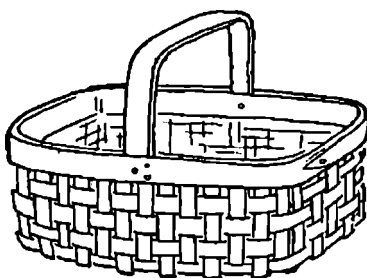
Husbond kørte til mølle med kornet, og det var ham, der handlede i den nærmeste købstad eller på markedet.

Når der blev født en dreng på en gård, gik han sammen med kvinderne de første 7 år, herefter deltog han i mændenes arbejde som tjenestedreng.

En tjenestedrengs arbejde var, udover at gå de voksne til hånde, at samle brænde og vogte gæs, får og måske kreaturer.

Han skulle også hjælpe til med de større landbrugsarbejder som tærskningen.

Var der en aftægtsmand, kunne han passe have, passe dyr, lave huggehusarbejde eller fremstille kurve.

Biologiske forældre

Hvis der findes "børn", som ikke kender deres biologiske forældre, er her måske en måde at løse problemer på:

Tag en kopi af fødsels- og dåbsattesten. Send den til den kirke, hvor du er døbt. Spørg om udskrift af ministerialbogen (kirkebogen). Skriv, at det er fordi, du er adopteret og gerne vil have oplysninger om dine biologiske forældre.

Når kopien kommer, skal folk født på Lolland, Falster, Sjælland, Møn og Bornholm skrive til Landsarkivet i København. Er fødsel og dåb sket i en anden del af landet, skal man henvende sig til de respektive landsarkiver, der dækker det område, hvor man er født.

Man skal søge om adgang til ikke umiddelbart tilgængeligt arkivmateriale i Landsarkivet. Skriv, at du er adopteret og gerne vil kende dine rødder.

Arkivet stiller som betingelse, at oplysninger ikke skal bruges til at opsøge parterne.

Det koster 382,25 kroner i timen, hvis arkivaren skal tage kopier af adoptionsmateriale. Derimod koster det kun en krone pr. kopi, hvis man selv henvender sig og tager turen til Landsarkivet og fotokopierer selv.

Landsarkivet er åbent mandag - lørdag 9.00-16.00.

Hjemmedøbte "børn" skal henvende sig til den præst, der foretog dåben, eller til fødesognet. Her vil man kunne få oplysninger og en kopi af kirkebogen. Ellers er fremgangsmåden den samme.

Ordbog:

Arvefæste, er en fæsteform, under hvilken fæsteretten overføres fra fæsteren til hans arvinger.

Fæstegårdens ejer kan således normalt kun få den fulde ejendomsret tilbage, når ingen af fæsterens arvinger ønsker at overtage fæstegården.

Arvefæsteren havde undertiden ret til at pantsætte eller sælge fæstegården; derimod ikke til at sælge dele af den.

Arvefæste i ældre tid forekommer ganske enkelte steder i Danmark, men mere almindelig kendt blev det først ved Chr. G. Stolbergs reformer på Hørsholm Gods 1759-61; kort efter gennemførtes det også på Bernstorff Gods. 1767 udbad Landvæsenkommisionen sig betænkninger om arvefæste; de fleste godsejere gik skarpt mod tanken, da de ikke ville risikere, at en doven og forsømmelig bondesøn skulle have ret til at overtage faderens gård.

Kronen gik i spidsen for udbredelsen af arvefæste på det kron-gods, der endnu var tilbage; først hen i 1800-årene fik det større udbredelse på de private godser.

Slægtsforskerens 10 bud

- 1. God forberedelse.**
Start med at læse om slægtsforskning og kilder f.eks. Hans Worsøes "Find dine rodter".
- 2. Sørg for at blive fortrolig med den gotiske håndskrift.**
- 3. Arbejd systematisk.**
Hold rede på dine noter. Brug et hæfte eller en notesbog - ikke løse lapper!
- 4. Arbejd omhyggeligt.**
Brug forskellige kildetyper skiftevis. Husk at notere navne og bipersoner, f.eks. gudmodre, faddere, forlovere, værger, formyndere og lignende. De kan være vigtige spor!
- 5. Skriv altid kilderne ordret af.**
Skriv nøjagtig af, behold den gamle retskrivning det giver træning i at læse.
- 6. Skriv, hvor du har oplysningerne fra.**
Forsyn dine noter med oplysninger om hvilken kilde, du har skrevet af fra. Skriv f.eks. sognenavn, sognenummer, arstal, dato og side fra kirkebogen. Også arstal, sogn, bind og sidenummer, hvis det er en folketælling.
- 7. Husk at tjekke konfirmationerne!**
Brug også vaccinationsoplysningerne.
- 8. Husk, at din ane er en del af en familie.**
Arbejd med hele familier. Alle dine aners børn og soksøendes fødsler er vigtige. Nogle til næste generation er måske den, der var gudmor til tip-tip-oldemors ældste søster!
- 9. Pas på navnene!**
Der kan være mange, der hedder Maren Jensdatter i samme sogn! Navnene kan staves forskelligt - og folk kan få både oge- eller tilnavne!
- 10. Brug Landsarkivets opslagsbøger og hjælpehæfter!**

Arkiverne er ikke alene

Landsarkivet for Sjælland m.m. er kun et ud af mange arkiver. Der er også landsarkiver i Odense, Viborg og Åbenrå. Og der er Rigsarkivet i København.

Landsarkiverne har især arkivalier fra lokale myndigheder. I deres magasiner står der f.eks. arkivalier fra:

Pastorater, Rådstuer, Provstier, Domstole, Sogneråd, Fængsler, Hospitaler, Skoler, Godser, Herredsfogeder, Politi, Stiftelser, Amter, Kommuner, Byfogeder, Lægekredse, Len, Birkedommere og meget andet.

På Rigsarkivet ligger de statslige myndigheders papirer. Det er f.eks. ministeriernes arkiv.

Men der er mange andre arkiver, som kan bruges, hvis man vil arbejde med historie. I mange byer er der f.eks. frivillige, der har lavet private lokalarkiver. Nogle steder er lokalarkivet blevet en del af biblioteket. Eller det er blevet et *Stadsarkiv* eller *Kommunearkiv*. På de lokale arkiver kan man f.eks. finde arkivalier fra *foreninger og private personer*.

På *Dansk Folkemindesamling* og på *Nationalmuseets Etnologiske Undersøgelser* ligger masser af gamle beretninger om, hvad folk tænkte og troede og om, hvordan man levede i hverdag og til fest.

Folketællinger

I vor søgen efter anerne, er en meget vigtig kilde til at få has på familien efter kirkebøgerne **folketællingerne**. Dem skal vi huske at ha' med sideløbende. Vi skal hilse på familien.

Folketællingerne giver navn og alder på hele husstanden.

Husbond, madmor, børn, aftægtsfolk, karle og piger. Der kunne være mange.

Fra 1720 skulle der årligt til Danske Kancelli, og fra 1736 til Kommerce Kollegiet, indsendes oplysninger om antallet af fødte og døde, men først i 1769 blev det gennem afholdelse af en folketælling muligt at få en klar oversigt over befolkningsforholdene.

Men folketællingen er jo **ikke** nok - det er kun, hvor mange mennesker, der var der - - men **hvem** de var - og hvad - samt det sidste væsentlige for os - helst vore egne "personlige" aner, der er det primært interessante.

Disse folketællinger kan også meget tit findes i kopi på de forskellige lokalarkiver og biblioteker.

Som sagt starter den første i 1769, men er uden særlig værdi, idet den kun indeholder en statistisk opgørelse. Mest bevaret er nogle tællinger fra Sønderjylland. Fuldstændig bevaret er kun Horsens Købstad. Den findes på LA i Viborg og på Micro-fish-kort i RA.

Derimod er det et værdifuldt supplement til folketællingerne, der findes i de såkaldte "Efterretninger angående ægteparrenes, enkemændenes og enkernes antal i København, Sjælland, Møen og Bornholm", udarbejdet under Oeders ledelse i 1771. Dagligt kendt under navnet **Oeders Efterretninger** på RA.

For store dele af Danmarks vedkommende har man desuden det overordentlig værdifulde skattemandtal 1762-1812, der hus for hus opregner hele befolkningen.

Skattemandtal (Kop-skat) fra 1743 findes på RA i Microlæsesalen. Til skattemandtallene findes for København et alfabetisk register.

Den første rigtige **folketælling** er den fra 1787. Derefter kommer 1801, og så har vi et stort kedeligt spring helt frem til 1834, før den næste tælling forekommer.

Efter tællingen i 1834 kommer de nu pænt med jævne mellemrum - 1840 og derefter 1845, som umiddelbart må siges at være en af de væsentlige, da der nu er angivet fødested - så vi har lidt mere styr på, hvor familien kommer fra - for selvom slægterne boede i et lille samfund ude på landet, er der dog alligevel sket en del rokeringer, og mange rejste milevidt.

Taler vi nu om det med at flytte rundt, så skal det her indskydes, at der også findes **pasprotokoller**.

Som vi par pas i dag, når vi skal udenlands, så havde man det også i ældre tider, når bare der skulle rejses fra landsdel til landsdel.

Passet blev udstedt til rejsende, dels for at myndighederne kunne fastslå deres identitet, dels for, at de kunne rejse frit. 1557. blev det forbudt udlændinge at rejse i landet, hvis de ikke havde pas. Senere skulle danskerne også have pas ved indenlandske rejser. Fra slutningen af 1700-årene og begyndelsen af 1800-årene førtes - navnlig i overfartsbyerne - pasprotokoller, hvori de rejsende skulle indtegnes. Her anførtes de rejsendes navne, stilling, hjemsted, signalement og rejsens mål.

Nyudstedelser af pas blev også indført i protokollerne.

Deciderede **pasprotokoller** findes (hvis de er bevarede) på LA-erne.

RA ligger inde med protokoller i Danske Kancelli over rejsende ved Færgstederne i Danmark. Det er afskrifter over de afgåede og ankomne rejsende. Alfabetisk navnerregister findes, ordnet fra færgested til færgested. Perioden er 1812 - 1814, men enkelte går også til 1816. En god periode, hvor vi netop har det store hul mellem folketællingerne 1801 og 1834.

Men tilbage til folketællingerne:

Efter 1845 kommer tællingerne 1850, 1855, 1860.

1870, 1880, 1890, 1906 og 1911 findes på RA på micro-film.

København har tillige folketællinger i 1885 og 1895.

Der er i slutningen af '93 "lukket op" for de nyere folketællinger, som man på RA kan søge om at få lov til at kigge i, men søger man om tilladelse til egen slægtsforskning, kan dette sagtens lade sig gøre, og i løbet af en 14-dages tid, vil man modtage en bevilling.

Det handler om folketællingerne 1916, 1921, 1925, 1930 og 1940.

Arkiver

Flintinge og Omegns Lokallhistoriske Arkiv
Torebyvej 13, 1.
4891 Toreby

Tingsted Sogns Lokallhistoriske Arkiv
Trættevej 47
4800 Nykøbing F
Tlf.: 5383 9003

Stubbekøbing Lokallhistoriske Arkiv
Dosseringen 3
4850 Stubbekøbing
Tlf.: 5384 1529, lokal 28

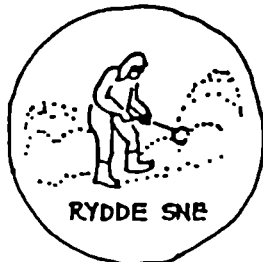
Væggerløse Sogns Lokallhistoriske Arkiv
Væggerløse Bibliotek
Stoubyvej 3
4873 Væggerløse
Tlf.: 5387 7284

Skelby-Gedesby-Gedser Lokallhistoriske Arkiv
Skolegade 2
4874 Gedser
Tlf.: 5387 9197

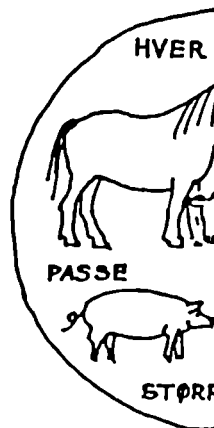
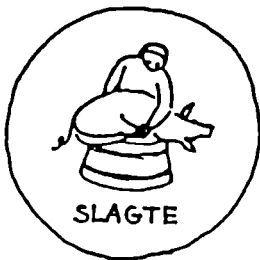
MANDENS ARBEJDE

PÅ EN GÅRD CA. 1700-1800

FOI

VINTER

ROSKILDE MUSEUM & FRILANDSMUSEET
GÅRDE RUNG

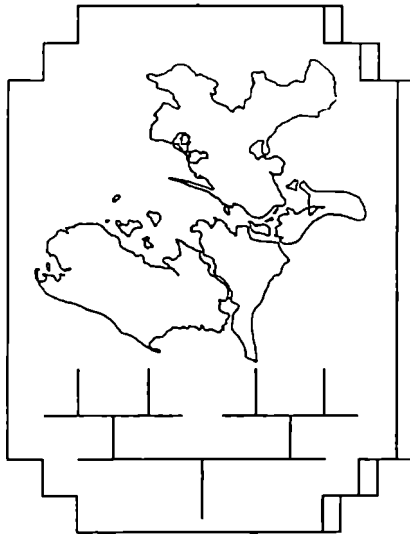
- MÅ KUN KOPIERES MED KILDE-
ANGIVELSERNE, OG UDEN ANDRINGER
ELLER TILFØJELSER

EFT

PROGRAM 1999/2000

SLÆGTSHISTORISK FORENING FOR STORSTRØMS AMT

***Velkommen til en ny sæson
8 spændende foredrag***

1999

Lørdag den 25. september (FU):

OBS: kl. 13.00

Slægtsforskning på Landsarkivet v/arkivformidler mag. art. **Charlotte S. H. Jensen**, Landsarkivet for Sjælland og Lolland-Falster.

Foredraget holdes i samarbejde med Folkeuniversitetet, Nykøbing F.

Torsdag den 14. oktober:

Kirsten Jürs, Horslunde: Sådan fandt jeg min biologiske forældre. Mange adopterede nærer ønske om at finde sine biologiske forældre. *.....* *.....* vil bl.a. give vejledning i at finde de rigtige informationer de rigtige steder. Det *kan* være lidt af en jungle.

Torsdag den 11. november:

Folketællingens lakoniske meddelelse "Født i København" er for mange slægtsforskere lig med kaos og uoverskuelighed. Selvfølgelig er der mange flere at vælge imellem i København, men dette til trods er det på ingen måde umuligt at arbejde med aner fra København.

Aftenens foredrag byder på en gennemgang af de vigtigste kilder til brug for slægtsforskning i København herunder samlingerne i Københavns Stadsarkiv. Genealog ved Statens Øjenklinik **Erik Kann**.

Torsdag den 2. december:

Digerne omkring Lolland-Falster v/**Kaj Dreijer**.

Vi slutter aftenen med julehygge.

Foredragene afholdes, hvis ikke andet er anført, på **Det gamle Bibliotek**, Rosenvænget 17, Nykøbing F. kl. 19.30.

Ret til ændringer forbeholdes.

2000

Tirsdag den 18. januar:

Bibliotekar **Niels Christian Rasmussen** hjælper os rundt i den mængde af litteratur, der findes på biblioteket om slægtsforskning og personalhistorie m.m., samt orienterer os om evt. nye udgivelser.

Torsdag den 10. februar:

Bent Jensen, Saks København Lokalkiv vil fortælle om registrering af bygninger i en købstad. Efter foredraget holder vi medlemsaften, hvor vi vil kunne komme med vor familie og de problemer, vi måtte have og på denne måde hjælpe hinanden. Har du nogle problemer?

Tirsdag den 16. marts:

GENERALFORSAMLING.

Mød talstærkt op og få indflydelse på din forening.

Efter generalforsamlingen vil vi høre om internettet og hvilke muligheder slægtsforskeren har denne vej.

Lørdag den 29. april

OBS: kl. 13.00

Besøg på **Birket Arkiv v/Edel Kristoffersen.**

Reserver allerede dagen nu.

Samkøring kan etableres fra Nykøbing F. Herom senere.

Foredragsaftenerne er åbne for alle interesserede.

For ikke-medlemmer betales kr. 25,00 pr. gang.

Medbring selv drikkevarer til pausen.

SLÆGTSHISTORISK FORENING FOR STORSTRØMS AMT

Formand: Ina Antonsen
Nykøbingvej 65
4863 Eskilstrup Tlf.: 5443 6428

Næstformand: Kirsten Esbensen
Ejegodvej 21, 1. th.
4800 Nykøbing F Tlf.: 5485 1933

Kasserer: Børge Antonsen
Nykøbingvej 65
4863 Eskilstrup Tlf.: 5443 6428

Sekretær: Ove Jørn Mortensen
Græsvænget 12
4760 Vordingborg Tlf.: 5377 3658

Redaktør Jette Stoltenberg
Hallingparken 7, 6.
2660 Brøndby Strand Tlf.: 4373 0402

**Øvrige
bestyrelsesmedlemmer:** Erik Dyrborg
Gøgeurtevej 11, Marielyst
4873 Væggerløse Tlf.: 5413 6401

Susanne Poulsen
Thorsensvej 30
4800 Nykøbing F Tlf.: 5485 9885

Bladet sendes gratis til foreningens medlemmer én gang årligt.

For enkelte numre er prisen kr. 10,00 (årgang: 1)
kr. 15,00 (årgang: 2-3)
kr. 20,00 (årgang: 4-6)
kr. 30,00 (årgang: 7-14)

Pakke-tilbud: tidligere årgange kr. 159,00 (årgang : 1-12) (så længe lager haves)

Kontingent: kr. 110,00 for enkeltpersoner
kr. 170,00 for ægtepar
kr. 50,00 for biblioteker/arkiver

HUSK! at melde adresseændring

Indlæg til "RØDDERNE" skal være redaktøren i hænde senest 1. februar 2000

R

SOMMER

ÅR

Grete Riis
febr. 1983

Lokalhistorisk Arkiv for Møn Kommune
Storegade 75
4789 Stege
Tlf.: 5581 4067

Lokalhistorisk Arkiv for Nørre Alslev
Vålse-Vesterskovvej 2
Vålse
4840 Nørre Alslev
Tlf. 5383 1099

Falsters Egnshistoriske Arkiv
Frisegade 45
4800 Nykøbing F
Tlf.: 5485 2671

Lokalhistorisk Arkiv i Nysted
Den Gamle Stationsbygning
Jernbanegade 24
4880 Nysted
Tlf. 5487 1230

Idestrup Lokalhistoriske Arkiv
Krogløvs skolen, Kirkevej 5
4872 Idestrup
Tlf.: 5414 8046

Vordingborg Lokalhistoriske Arkiv
Glambæksvej 3
4760 Vordingborg
Tlf.: 5537 0089 - tast 55 (direkte)

Nakskov Lokalhistoriske Arkiv
Jernbanegade 8
4900 Nakskov
Tlf. 5495 1545

Lokalhistorisk Arkiv for Holeby Kommune
Vestervej 70
4960 Holeby
Tlf.: 5460 7316

Højreby Lokalhistoriske Arkiv
Troelsbyvej 1
4920 Søllested
Tlf. 5494 1141

Lokalhistorisk Arkiv for Maribo Kommune
Vester Landevej 270
4952 Stokkemarke
Tlf. 5471 1272

Fejølokalhistoriske Arkiv
Postboks 9, Herredsvej 192
4944 Fejøl
Tlf. 5471 3100 (arkivleder)

Femølokalhistoriske Arkiv
Femøl skole, Degnestræde 7
4930 Maribo

Ravnsborg Lokalhistoriske Arkiv
Købelev Kulturcenter, Provstegårdsvej 26
4900 Nakskov
Tlf. 5493 2058

Rudbjerg Lokalhistoriske Arkiv
Kappelvej 8
4900 Nakskov
Tlf.: 5494 8060

Sakskøbing Lokalhistoriske Arkiv
"Saxenhus", Juniorsgade 35
4990 Sakskøbing
Tlf.: 5473 0200, lokal 231 samt 5473 0231

Toreby Sogns Lokalhistoriske Forening & Arkiv
Åmarksvej 5
4891 Toreby L.
Tlf. 5486 9705

Adresser

- Rigsarkivet:** Rigsdagsgården 9
1218 København K.
Tlf.: 3392 3310
- Landsarkivet for Sjælland m.m.:** Jagtvej 10
2200 København N.
Tlf.: 3524 8200
- Landsarkivet for Fyn:** Jernbanegade 36
5000 Odense C.
Tlf.: 6612 5885
- Landsarkivet for Nørrejylland:** Ll. Sct. Hansgade 5
8800 Viborg
Tlf.: 8662 1788
- Landsarkivet for Sønderjylland:** Haderslevvej 45
6200 Åbenrå
Tlf.: 7462 5858
- Erhvervsarkivet:** Vester Alle 12
8000 Århus C.
Tlf.: 8612 8533
- Udvandrerarkivet:** Arkivstræde 1, Boks 1731
9100 Ålborg
Tlf.: 9931 4220

**Sammenslutningen af
lokalarkiver:**

Vejle Byhistoriske Arkiv
34B, Boks 235
7100 Vejle
Tlf.: 7584 0898

Københavns Stadsarkiv:

Rådhuset
1599 København V.
Tlf.: 3366 2374

**Arbejderbevægelsens
bibliotek og arkiv:**

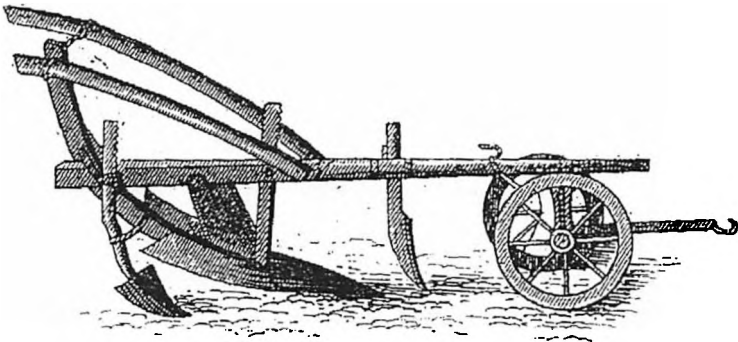
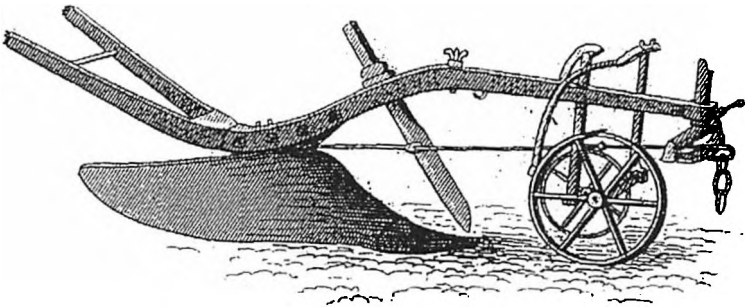
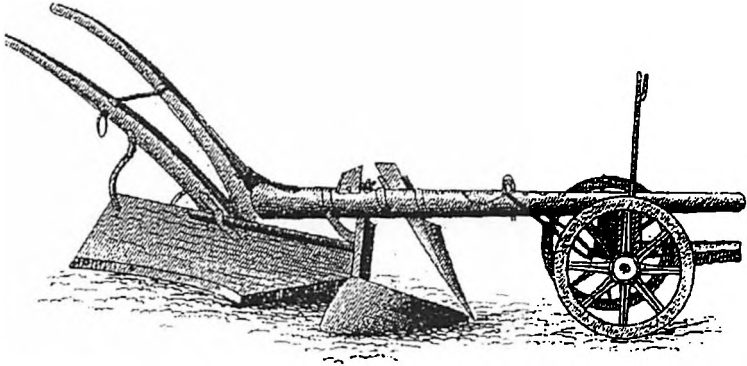
Nørrebrogade 66 D
2200 København N.
Tlf.: 3536 1522

Dansk Folkemindesamling:

Christians Brygge 3 st.
1219 København K.
Tlf.: 3313 5800

**Kort- og Matrikelstyrelsens
arkiv:**

Kort- og Matrikelstyrelsen
Rentemestervej 8
2400 København NV
Tlf.: 3587 5050

Markarbejde

Mændene tømte møddingen, og selve udkørsen udførte landsbyens bønder ofte i fællesskab. I sådanne tilfælde afsluttede de arbejdet med et godt traktement - et såkaldt "møjgilde". Ofte var det kvinderne, der spredte gødningen på markerne. Sidst på sommeren skulle kornet høstes. Høstarbejde var en fællesopgave for mænd og kvinder.

Når markerne var afhøstede, skulle der igen spredes mæg. De fleste marker blev pløjet dybt, og vintersæden skulle i den jord, der tidligt på sommeren var blevet forberedt.

Indtil den noget lettere svingplov vandt frem i løbet af 1800-tallet, var den mest almindelige plovtype hjulploven. Den var næsten helt i træ - bortset fra det smedede plovjern - og var meget tung at trække. Ploven blev trukket af fire eller seks heste. Til de forreste heste var der en plovkører, der skulle styre hestene. Plovmanden gik på venstre side af furen og styrede ploven ved at holde i det lange håndtag ("plovhornet"). Afhængig af, om man startede pløjningen på midten af sin ager eller i siderne, endte man med at have henholdsvis en høj ryg eller en dyb fure, når man havde færdigpløjet.

Den sidste heks

For ca. 300 år siden blev en gammel kone halshugget og brændt. Hun var den sidste i Danmark, der blev henrettet som heks.

I 1600-tallet levede der en kvinde, som hed Anne. Hun boede i en lille landsby på Falster sammen med sin mand, som hed Niels, og deres børn.

Niels og Anne hed Palle til efternavn, fordi de boede på Pallegården.

Så blev Niels syg og døde - og Anne giftede sig igen.

Der var sikkert mange, som gerne ville giftes med hende, selvom hun var ved at blive lidt halvgammel.

Hendes nye mand ville jo komme til at bo på Pallegården, og det var en god og rig gård.

Anne og den nye mand måtte flytte:

Annes nye mand hed Peder - og da han kom ind på Pallegården, kom han til at hedde "Peder Palle".

Man kan ikke vide det helt sikkert, men Peder var ikke særligt forelsket i Anne. Den gang blev man som regel gift, fordi det var praktisk og ikke så meget fordi, man kunne lide hinanden.

Anne var vist også meget ældre end sin nye mand. Det kom til at gå rigtigt skidt.

Først blev Anne og hendes mand "sat fra" deres gård. De ejede den nemlig ikke, de var kun "fæstere". Det betyder, at de måtte bo der, hvis de betalte lejen og en slags skatter.

Nu blev de smidt ud, fordi herredsfogeden skulle bo der.

Herredsfogeden hed Morten Faxe, og han var en slags politimester og dommer på Nordfalster.

Anne og Peder kom hen på en ny gård, et fattigt og forfaldent sted i Taaderup. Peder var dygtig og fik snart gården til at gå godt. Men han havde jo ikke regnet med at skulle slide med en fattig gård - og have en gammel kone !

Nabokonen får en ulykke:

En dag havde Peder været til fest, og dér så han en af nabokonerne. Hun hed Maren Jacobsdatter. Peder dansede med Maren, og da han kom hjem sagde han til Anne, at det ville være dejligt, hvis han kunne blive gift med én som Maren.

Så blev Anne vred og sagde, at hun håbede, at der ville ske en ulykke med Maren. Og der skete virkelig en ulykke.

Maren blev syg og i 1691 døde hun.

På Annes gamle gård gik det skidt med herredsfogedens kvæg.

Der var også en mand, som hed Hans Sværke, som havde haft uheld med sine køer. Hans Sværke var Anne også vred på. Han havde taget hendes søn til at være soldat og sendt ham helt til Nakskov.

Et giftmord:

I Nykøbing Falster var der startet en retssag.

Det var en kone, som hed Ingeborg, som var blevet anklaget, fordi hun havde slået sin mand ihjel med gift.

Manden havde tævet hende, så hun havde fået tre buler i hovedet, og Ingeborg havde en kæreste, som hun hellere ville giftes med.

Dengang var det næsten umuligt at blive skilt, så Ingeborg gik til en klog kone, som hed Karen.

Den kloge Karen lovede at hjælpe med "stille vrede" hos Ingeborgs mand, så han ikke slog mere. Men efterhånden blev det til, at han skulle myrdes.

De prøvede mange forskellige ting. For eksempel gik Ingeborgs kæreste op på kirkegården og gravede et menneskeben op. Det blev knust til pulver, og manden fik det i noget mad.

Karen og de andre mente, at den døde, som benet stammede fra, ville komme og klemme livet ud af manden, når han havde spist benpulveret.

Til sidst døde Ingeborgs mand, og det hele blev opdaget.

Da den kloge Karen kom for retten, fortalte hun om mordet. Men hun sagde også, at hun vidste, hvem der var hekse rundt om på Falster.

En af dem - sagde hun - Var Anne Palles i Taaderup ! Hun havde nemlig selv set, at Anne havde "pisset al ulykke" ind i sin gamle gård dengang, da herredsfogden skulle flytte ud.

Man lyttede, da Karen udlagde Anne som heks. Anne - og flere andre - kom for retten.

Anne tilstod, at hun havde forgjort Maren og herredsfogedens kvæg.

Hun havde også lavet en pagt med Fanden og været til heksemøde på Hesnæs.

Niels Goddrenge - nissen - gik og hjalp i hendes gård - og hun kendte mange andre troldfolk rundt om på Falster, forklarede hun.

På herredstinget, hvor Morten Faxe var herredsfoged, blev Anne dømt som heks.

På Landstinget havde dommeren samme mening.

Halshugning og bål:

Til sidst kom sagen for Højesteret i København. Og så sagde Anne, at tilståelse var løgn. Hun havde været bange og forvirret og ikke vidst, hvordan hun skulle forklare sig, sagde hun. Og præsten i Nykøbing havde forhørt hende strengt.

I fængslet havde hun ligget på halm og de bare sten, selvom hun var en gammel kone. Derfor havde hun tilstået, at hun var en heks.

Nogle af dommerne mente, at Anne kunne slippe med en mildere straf. De ville kun straffe hende, fordi hun kunne nogle "signebønner", som hun sagde over kærne, når de var syge. De mente ikke, at hun var en rigtig heks. Men 11 af 17 højesteretsdommere stemte for, at hun skulle henrettes.

Så kom Anne hjem til Falster.

Den 4. april 1693 blev hun henrettet i Nykøbing Falster. Først blev hun halshugget - så brændt.

I dag kan man læse som sagen imod hende i Landsarkivets protokoller. De protokoller, som ligger i magasin, er de samme, som lå på bordet ved Falster Nørre-Herredsting, da Anne blev forhørt og dømt for over 300 år siden.

På Rigsarkivet ligger protokollen fra Højesteret og regnskabet, som fortæller, hvad det kostede, at få Anne dømt og henrettet.

I regnskaberne står der blandt andet, at hun fik en halv potte vin at drikke, den dag hun skulle henrettes !

(Landsarkivet for Sjælland m.m. cshj/1996)

Renskrivning, tryk og layout:
SL. Skrive-Service, v/Ellen-Sofie Schuldt-Larsen
"Spurvely",
Spurvevej 22, 4943 Torrig L.
Tlf.: 5493 7155